

Сирцова Ольга Вікторівна,

*асистент кафедри гуманітарних наук філія м.Армянськ
РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта)*

Постановка проблеми. У зв'язку з модернізацією системи вищої педагогічної освіти в Україні професійна підготовка майбутнього вчителя початкових класів сьогодні потребує більш детальних досліджень, корекції та оновлення, спрямування на досягнення світового рівня. У контексті реалізації цих завдань важливого значення набуває підготовка студентів педагогічних спеціальностей до творчої педагогічної діяльності, забезпечення якої залежить від рівня їхнього творчого потенціалу. Сучасна освіта відкриває нові шляхи вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів. На оновленні змісту професійно-педагогічної підготовки фахівців відповідно до вимог та змін, що відбуваються в соціально-економічній, духовній та гуманітарній сферах, в загальноосвітніх закладах, наголошує Н. Г.Ничкало. Суттєва роль у цьому процесі відводиться усвідомленню індивідуальної сутності кожної особистості, визначенню її потенційних можливостей, розвитку творчих здібностей. Незважаючи на дану від природи здатність до творчості, тільки цілеспрямоване навчання і виховання дає особистості можливість забезпечити високий рівень розвитку закладеного творчого потенціалу.

Категорія «потенціал» відноситься до числа загальнонаукових понять, методологічне значення яких надзвичайно важливо для педагогіки. Педагогічна функція потенціалу реалізується в направляючій ролі творчої діяльності особистості, яка виступає в якості підстави творчого перетворення своєї життєдіяльності. Потенціал (від латинського слова *potentia* – сила) – джерела, можливості, засоби, запаси, що можуть бути приведені до дії, використані для розв'язання окремих завдань, досягнення певних цілей, можливостей окремої людини [1, с. 280].

Професійно-творчий потенціал майбутніх учителів початкових класів формується з першого курсу навчання у вищому закладі та визначає індивідуальний стиль діяльності студента. Таким чином, ефективність професійної діяльності майбутнього вчителя початкових класів залежить не тільки від придбаних у вузі професійних знань і вмінь, але й від сформованої здатності до професійно-творчого розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій. До теперішнього часу в сучасній педагогіці накопичене досить багато наукових ідей, теоретичних положень, які безпосередньо спрямовані на формування педагогічної майстерності та творчого потенціалу майбутніх учителів. Філософські аспекти творчості розглянуто в працях М. М. Бахтіна, В. С. Біблера, В. І. Вернадського, Б. І. Кедрова, О. Ф. Лосева, М. Т. Ярошевського. Творчість як шлях становлення і професійного виявлення педагога розкрито в дослідженнях таких психологів і педагогів, як В. А. Андреев, О. В. Брушлінський, Л. С. Виготський, В. І. Загвязинський, І. А. Зязюн, В. О. Кан-Калик, В. В. Краєвський, Я. О. Пономарьов, С. О. Сисоєва.

Істотні результати пошуку нових підходів до підготовки майбутнього вчителя, формування творчого потенціалу отримані в дослідженнях В. І. Загвязинського, Г. А. Нагорної, І. П. Раченко, Н. Ф. Талізінній.

Особливо можна виділити роботи, в яких обґрунтована ідея формування потенціалу як механізму розвитку особистості:

- розглянуті основи розвитку потенціалу особистості (Р. М. Цокур, Р. К. Серьожникова, Н. В. Устинова, І. Яковенко, Е. Б. Зеленіна);
- виявлено можливі шляхи формування мотивації і способів професійно-творчої діяльності, розвитку здібностей і якості творчої особистості (В. І. Андреев, Д. Б. Богоявленська, Б. І. Коротяєв, Ю. Н. Кулюткін, М. С. Лайтес);
- розглянуті основи розвитку творчого потенціалу особистості (Т. Г. Браже, М. В. Колосова, О. В. Колеснікова, І. О. Мартинюк, М. Г. Мерзлякова, В. Ф. Овчинников, В. Г. Риндак та ін.)
- визначено сутнісні риси педагогічної творчості (В. І. Загвязинський, В. А. Кан-Калик, М. Д. Нікандров, М. М. Поташник, Н. М. Яковлева та ін.);

Аналіз сучасних досліджень і практика педагогічної освіти свідчать про все зростаючий інтерес до підготовки вчителя до професійно-творчої діяльності.

У світовій науці і практиці накопичений певний арсенал підходів, рекомендацій що до професійної підготовки вчителя. (Н. М. Бібік, М. С. Вашуленко, В. В. Денисенко, О. В. Глузман, А. Й. Капська, О. М. Пехота).

Загальні питання підготовки учителів у вищій знайшли своє відбиття в працях С. І. Архангельського, Ю. К. Бабанського, Е. Н. Волкова, В. І. Загвязинського. Загальнотеоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх учителів розкриваються в роботах О. А. Абдулліної, Ф. Н. Гоноволіна, Е. С. Коропової, Н. В. Кузьмінній, В. А. Сластьоніна, А. І. Щербакова й ін., у яких дається обґрунтування мети, змісту й структури вищої педагогічної освіти, аналізується система підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності.

Дидактичні принципи професійної підготовки вчителя подано в нормативних документах про вищу освіту: Національній доктрині розвитку освіти в Україні в ХХІ столітті, Законі України «Про вищу освіту» («Україна ХХІ століття»), Державній програмі «Учитель», Концепції педагогічної освіти України [2; с. 2].

Метою даної статті є дослідження формування творчого потенціалу майбутніх учителів-початківців.

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи творчий потенціал, не можна не звернутися до проблем творчості. Аналіз філософської і психолого-педагогічної літератури дозволяє відзначити, що в останні роки загострився інтерес до творчості як складного, багатогранного, соціально-духовного феномену. У нинішній соціально-економічній ситуації ми визначаємо творчість як основну складову професійної майстерності, яка є домінантою в успішній трудовій діяльності і значним фактором кар'єрного зростання. У зв'язку з цим творчість стає одним з важливих факторів захисту молодого спеціаліста на ринку праці.

Ідеї розвитку творчої особистості освітлюють у своїх педагогічних працях Т. Г. Шевченко, І. Я. Франко, Леся Українка, яка, зокрема, наголошувала на тому, що вчитель повинен постійно працювати над розвитком творчого потенціалу учнів. Ці ідеї продовжують у своїй педагогічній спадщині Б. Д. Грінченко, А. С. Макаренко.

Французький філософ, письменник, лауреат Нобелівської премії А. Камю, писав, що воля до творчості, спроможність реалізувати себе всупереч усьому підтримує свідомість у постійно активному стані, оскільки творчість – найбільш результативна школа терпіння і ясності. Творчість вимагає постійної праці, самовладання, точної оцінки меж істинного, міри і сили.

В. О. Сухомлинський підкреслював, що «справжній вчитель-майстер не може жити без творчості, повторюючи одне й те саме все своє життя. Тільки творчий вчитель може розвинути творчі можливості, творчі здібності у дітей» [3; с. 23].

Формування висококваліфікованого творчого вчителя початкової школи, вироблення в нього вмінь і бажання самостійно працювати над собою, віддавати свій розум і серце підрастаючому поколінню є одним із найважливіших

завдань сучасної педагогічної освіти, актуальним залишаються і в наші дні слова видатного педагога, державного діяча Галичини О. Барвінського: «...яке виховаємо покоління, таким буде народ, таким буде наше майбутнє»[5; с. 23].

Незалежно від того, яких форм набуває освіта, завжди найважливішою фігурою в них буде вчитель. На основі багаточисельних досліджень можна зробити висновок, що ні підручники, ні навчальні засоби не мають такого впливу на учня, як особистість і майстерність учителя. Сьогодні ставити високі вимоги до вчителя оновленої національної школи, а тому підвищення якості підготовки майбутнього вчителя початкових класів, зокрема розвиток його творчого потенціалу, має бути пріоритетною проблемою.

Різноманітність педагогічних ситуацій, утримування вчителем вікових особливостей учнів, необхідність динаміки уроку, інтеграція різних видів діяльності, необхідність використання ігрових технологій у навчанні молодших школярів вимагає творчих підходів до аналізу та вирішення поставлених завдань у навчально-виховному процесі освітнього закладу, тобто таких, що породжують щось нове, раніше невідоме на основі осмислення набутого досвіду та формування нових комбінацій, знань, умінь.

Творчий підхід до виконання професійних обов'язків одночасно є і умовою, і показником інтенсивного оновлення педагогічної праці. Тому ми приєднуємось до думки С.О. Сисоєвої, що в майбутньому здатність до творчості буде одним з найголовніших критеріїв професійної придатності вчителя і вважаємо, що домінуючою метою професійної підготовки студентів в умовах вищого навчального педагогічного закладу повинно бути формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості, яка зумовить професійний і особистісний саморозвиток педагога і всебічний розвиток творчих можливостей учнів. Інтеграційним чинником саморозвитку особи виступає її творчий потенціал. Могутнім творчим потенціалом для майбутніх вчителів повинна стати творча професійна діяльність. У систему професійної підготовки студентів до педагогічної творчості.

О. М. Пехота пропонує включити використання концепції професійної індивідуальності майбутнього вчителя. Дослідник зазначає, що індивідуалізація підготовки фахівця є важливою умовою формування творчої особистості, а розвиток особистісних якостей є генеральним напрямом реформування педагогічної освіти.

Формування творчого потенціалу особистості потребує особливої уваги, додаткових педагогічних впливів і напруги, що повинно враховуватися у системі вищої освіти при підготовці студентів. Тому одним із завдань ВНЗ з підготовки майбутніх учителів початкових класів є розвиток їхніх творчих здібностей, нестандартного мислення, формування вмінь та навичок здійснювати в майбутньому навчально-виховний процес на творчому рівні. Процес навчання професії повинен включати в себе більше можливостей для формування когнітивних і творчих здібностей студентів, в ході навчання повинні моделюватися ситуації, що вимагають від них нестандартних творчих рішень. Системи самоосвіти та додаткової освіти студентів, науково-дослідницька та розважальна діяльність повинні сприяти формуванню та свідомому застосуванню на практиці цих навичок. Тільки в цьому випадку творчий потенціал студента стане основою професійної самостійності в період початку трудової діяльності. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури вважаємо, що формування професійно-творчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів можна розглядати як об'єктивний творчий процес, що ґрунтується на таких закономірностях: зумовленість потребами соціально-економічного і культурного розвитку суспільства, пріоритетними завданнями реформування освіти в Україні; органічне входження в систему професійної підготовки майбутнього вчителя; відповідність змісту, форм і методів формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчості; сучасному рівню розвитку психолого-педагогічної науки і практики; взаємозумовленість специфіки та закономірностей творчого процесу і особливостей формування творчої індивідуальності майбутнього вчителя. Тому зроблено висновок, що формування професійно-творчого потенціалу в умовах університету необхідно розглядати в органічній єдності з його професійною підготовкою. Проблема формування творчого потенціалу майбутнього педагога невід'ємно пов'язана із створенням умов для підвищення рівня його спрямованості на творчу професійну діяльність, готовності до рішення соціально-значущих педагогічних проблем, що впливають з реальних професійно-педагогічних ситуацій. Саме тому навчальна діяльність у вищій педагогічній школі має бути організована таким чином, щоб студенти були в змозі не тільки опанувати потоками інформації, виробляти і закріплювати знання й уміння, перетворювати їх в інструмент практичної дії, але і діяти у професійних ситуаціях, здійснювати пошук способів творчого розв'язання навчально-пізнавальних завдань, поставлених перед ними.

Висновки. Таким чином, процес перетворення й удосконалення сучасної педагогічної системи припускає пошук нових ідей, підходів, технологій, форм і методів організації навчального процесу у ВНЗ з метою формування професійно-творчого потенціалу студентів на основі їх внутрішніх мотивів, системи цінностей і професійних цілей

Резюме. Аналіз психолого-педагогічної літератури, досліджень по даній проблемі, досвіду роботи ВНЗ дозволив зробити висновок про те, що проблема формування творчого потенціалу студентів у освітньому процесі викликає інтерес і пошук нових рішень. У статті розглядається поняття "Професійно-творчий потенціал", розглядається значущість формування творчого потенціалу у майбутніх учителів початкової школи.

Резюме. Анализ психолого-педагогической литературы, исследованной по данной проблеме, опыту работы ВУЗА позволил сделать вывод о том, что проблема формирования творческого потенциала студентов в образовательном процессе вызывает интерес и поиску новых решений. В статье рассматривается понятие «профессионально-творческий потенциал», рассматривается значимость формирования творческого потенциала у будущих учителей начальной школы.

Summary. Analysis of психолого-педагогической literature, researches on this issue, allowed to draw conclusion experience of INSTITUTION of higher learning that the problem of forming of creative potential of students in an educational process causes interest and to the search of new decisions. A concept "Professionally-creative potential" is examined in the article, meaningfulness of forming of creative potential is examined for the future teachers of initial school.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / Семен Устинович Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Державна програма «Вчитель»: постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2002 р. № 379.// Освіта України.–2002. – 2 квіт. № 27.– С.2.
3. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості / Сисоєва С.О.: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.
4. Сухомлинский В.А. Избранные произведения в 5-ти томах / Василий Александрович Сухомлинский. – К.: Радянська школа, 1979-1980. – 719 с.
5. Мазоха Д.С. Педагогика. – К.: 2005. – 231 с.

Подано до редакції 13.05.2012